

CUMHURİYETİN YARATICI KAHRAMANLARI

CUMHURİYETİN YARATICI KAHRAMANLARI

Osman Arolat

CUMHURİYETİN YARATICI KAHRAMANLARI

Osman Arolat

Genel Yayın Numarası: 339

ISBN: 978-605-2294-57-4

1. Basım, Ocak 2022

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve Tic. Ltd. Şti.©2022
Efil©2022

Bu kitabın tüm hakları saklıdır.
Herhangi bir şekil ya da yöntemle çoğaltılamaz.
Sertifika No: 45550

Genel Yayın Yönetmeni: Serenay Dıraz

Son Okuma: Zeynep Pelin Çolak

Grafik Tasarım: Hatice Kübra Demirel

Baskı ve Cilt:

Ayrıntı Basım Yayım ve Matbaacılık Hizmetleri Sanayi Ticaret Anonim Şirketi
Saray Mahallesi 126.Cadde No:20 Kazan / Ankara
Tel: 0312 394 55 90 . E-mail: info@ayrintibasimevi.com.tr
Sertifika Nu.: 49599

EFİL YAYINEVİ

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve Tic. Ltd. Şti.
Bağcılar Mahallesi Şemsettin Günaltay Caddesi 283. Sokak Ata Apartmanı
No: 9/7 06670 Çankaya/Ankara Türkiye
Tel : (+90) 312 442 52 10
GSM : (+90) 530 108 99 76 Faks : (+90) 312 442 52 12

www.efilyayinevi.com • [instagram.com/efilyayinevi](https://www.instagram.com/efilyayinevi) • twitter.com/efilyayinevi

İçindekiler

Önsöz	6
Nuri Demirağ: Genç Cumhuriyetin Milli Girişimcisi.....	8
Nuri Şeker: Şeker Sanayisinin Kurucusu.....	10
Şakir Zümre: Savunma Sanayisinin Öncüsü	12
Vehbi Koç: Cumhuriyetin İlk Kuşağı.....	14
Mehmet Ali Kâğıtçı: Çağdaş Kâğıt Sanayisinin Kurucusu.....	16
Hulki Alisbah: Kamu ve İş Dünyasının Örnek Yöneticisi	18
Süreyya İlmen Paşa: Ders Alınacak Bir Girişimci.....	20
Sani Konukoğlu: “İşin Hilesi Dürüstlüktür” Diyen İş İnsanı.....	22
Ahmet Hamdi Başar: Atatürk’ün Hayalperesti.....	26
Bernar Nahum: Bir Otomotiv Öncüsü.....	28
Ali Numan Kıraç: Tarıma Yön Veren Bir Akıncı.....	30
Hacı Ömer Sabancı: 60 Yıla Sığdırdığı Başarıları.....	32
Mümtaz Zeytinoğlu: Anadolu Sanayisi.....	34
Alber Bilen: Henkel’in Kurucusu.....	36
Mehmet Mermerci: Mektupları.....	38
Şakir Kopuz: Karadenizli Bir İş İnsanı.....	40
Kadir Has: Hayırsever Bir Sanayici.....	42
Ali Osman Ulusoy: Girişimde ve Sivil Toplumda Öncü.....	44
Selçuk Yaşar: Sanayide İlkleri Hayata Geçiren İş İnsanı.....	46
Kamil Yazıcı: Çeşitlenerek Büyümenin Örnek İsmi.....	48
Ahmet Dallı: Modern Bankacılığın Kilit İsmi.....	52
Hayrettin Karaca: Sanayici ve Çevre Aktivisti.....	54
Asım Kibar: Genç Girişimcilere Örnek Bir Yatırım İnsanı.....	58
Ahmet Nuri Erikoğlu: Er-Bakır Adlı Bir Dünya Kuruluşu.....	60
İbrahim Bodur: Küçük Çan’ın Büyük “Kale”sini Kurdu	64
Kemal Dedeman: Sağlam Temelle Yükselen Turizmin Mimarı.....	68
Mennan Usta: Gaziantep’li Bir Sanayi Dâhisi.....	70
İdris Yamantürk: GÜRİŞ’i Var Eden Bir İnsan.....	74
Nurettin Çarmıklı: 55 Yıllık Geçmişten Bugüne.....	78
Sezai Türkeş - Feyzi Akkaya: Türk İnşaat Taahhüt Sektörünün Önder Duayenleri.....	82
Şarık Tara: Bir İş İnsanıdan Çok Fazlası.....	88
Dizin	93

OSMAN İÇİN...

Osman Saffet Arolat, 1962'de Öncü gazetesinde gazetecilik yaşamına başladı.

O gün bugündür yazıyor, yazıyor...

Yazdığı hep Anadolu topraklarıyla yoğrulmuş insan gerçeğiyle ilgili. Kayıtlarım, insana değin ilk röportajının 1966'da yaptığı Harran topraksızlarıyla ilgili olduğunu söylüyor.

Arolat'ın insan gerçekliğine ilişkin ilgisi salt bir portre çizimi değildir. O, değişimle ilgilidir. Bu nedendir ki, Hakkâri'de Zap Suyu üstünde bir "Gençlik Köprüsü"nü kurulmasına olanca çaba göstermiştir. Fiziki ortamın insan yaşamında engel olmadığına inanmıştır oldum olası...

Kendisinden önce 1995'li yıllarda yayın yönetmeni olan kurucu Nezih Demirkent ustadan sonra Başyazarı olduğu DÜNYA Gazetesi'nde odaklandığı konu, Anadolu sosyo-ekonomik ikliminin nasıl değiştirileceği oldu; kaldıraç noktası Anadolu genelinde KOBİ'leri "küme yükseltmek" oldu. KOBİ'leri küme yükselmiş kentler aynı zamanda ekonomik olarak evrilecekti.

İşte bu evrim sırasında "değişim liderleri" gerekiyordu, Cumhuriyetin Yaratıcı Kahramanları...

Bu nedenle, bu kitapta okuyacağınız 30 girişimci örneği, olmazlardan bir “olur”u yaratmış kişilerdir. Hiçbirinin sıradan bir öyküsü yoktur. Dikkat çekmek isterim, istisnasız hepsi yaşamlarında belli bir değer yarattıktan sonra, yarattıklarını topluma geri vermeyi şiar edinmiş kişilerdir. Bunu yaparken her biri işinin ötesine taşmış, buldukları yörenin önce “değişim lideri” olmuş, sonra da “toplumsal liderliğe” yükselmişlerdir.

Bu Kitap Neye İlişkin? Bu Örnekler Neden Önemli?

Arolat’ın gazetecilikteki 60 yıllık örnek duruşu kadar, yaşamın her aşamasında nasıl durulacağını bize anlatmasıyla bir örnek insan olduğu kanısındayım.

DÜNYA Gazetesı’nin Başyazarı olarak onun verimli kaleminin uzun yıllar Anadolu coğrafyası üstünde gezinmesini, bize girişimciler üstünden ülkenin coşku veren şekillenmesini aktarmasını, resmetmesini bekliyorum ve umuyorum.

Çok yaşa Osman Abi, çok yaşa...

Kenan Mortan

Mart, 2021

1

Nuri Demirağ: Genç Cumhuriyetin Milli Girişimcisi

Nuri Demirağ ve kendisine soyadını veren Mustafa Kemal Atatürk'ün resmi.

Kaynak: www.nuridemirag.com

Nuri Demirağ, 1886 yılında Sivas'ın Divriği kasabasında doğup, 71 yıllık yaşamında birçok önemli yatırıma imza atmış bir iş insanı. Genç Cumhuriyetin yerli ve milli girişimcisi.

3 yaşında babasını kaybeder. Rüştüye'de okurken aynı zamanda ticarete başlar. Okulu bitirdikten sonra Ziraat Bankası'nın açtığı sınavı kazanarak memur olur, geceleri okuyarak yüksek ticaret tahsilini tamamlar. 1918 yılında İstanbul'un işgaliyle memuriyetten ayrılır. Girişimciliğinin ilk adımı olarak, o güne kadar yabancıların gerçekleştirdiği sigara kâğıdı üretimine girer, "Türk Zaferi" adıyla üretime başlayarak, İstanbul'dan Milli Mücadele'ye destek verir. Cumhuriyetin ilanından sonra hız kazanan altyapı yatırımları sırasında da demiryolu müteahhitliğine Samsun-Sivas demiryolu inşaatıyla başlar. Kardeşiyle beraber ilk demiryolu müteahhidi olarak Sivas- Erzurum, Afyon-Dinar demiryollarını tamamlar. 10. Yıl Marşı'ndaki "Demir

ağlarla ördük ana yurdu dört baştan” dizesinin yer almasına katkılarından dolayı, 1934’te Atatürk ona Demirağ soyadını verir. 1931’de İstanbul Boğazı’na köprü önerisiyle gündeme gelir, ancak bu proje hayata geçmez. Karabük Demir Çelik, İstanbul Hal inşaatlarında görev alır.

Demirağ, Türkiye ekonomisi tarihinde en çok havacılık alanında yaptıklarıyla yer alır. 1936’da Selahattin Alan’ın çizdiği projeye, Türkiye’nin ilk uçağını üretir. Türk Hava Kurumu, 65 uçak sipariş eder. Yurt dışından da siparişler alır. THK’nın son bir test uçuşu istemesi sonrası Selahattin Alan, pistteki bir hendeğe düşmesi sonucu vefat eder. THK verdiği siparişleri iptal eder. Hükümet, yurt dışına satışları da yasaklayan kanun çıkarır. Nuri Demirağ, Cumhurbaşkanı İnönü’den destek isteme girişiminde bulunur. Ama mektubuna cevap bile alamaz. 1950’de uçak fabrikasını kapatır ve 1957’de de vefat eder. Genç cumhuriyetin bu yerli ve milli girişimcilerinin bugüne ışık tutacak öykülerini hatırlamak kanımca önemli... Her hafta cuma günü bu borcu yerine getirmeye devam edeceğiz...

21 Ağustos 2020

Saatte 325 KM yapabilen 5000 fite kadar yükslebilen 1000 KM uçabilen çift pilot kumandası bulunan Nu.D 38 havalanıyor.

Kaynak: www.nuridemirag.com

Nuri Şeker, pancar alımı merasiminde kurdele keserken, 1953.

Kaynak: Şeker Dedem: Uşak Şeker Fabrikasının Gerçek Hikayesi, Mehmet Şeker, 2015.

2

Nuri Şeker: Şeker Sanayisinin Kurucusu

“Cumhuriyetin ilk sanayi kuruluşu hangisidir?” sorusunun yanıtı, Nuri Şeker’in çok ortaklı “Uşak Şeker Fabrikası”dır.

Şeker, 19. yüzyılda Osmanlı ticaretinin en önemli ithal ürünüdür. Parasızlık veya savaş gibi nedenlerle ithal edilemediğinden karaborsaya düşmüştür. Birinci Dünya Savaşı döneminde şeker bulamayan halk, şeker ihtiyacını pekmez, bal ve kuru üzümle gidermiştir.

Şeker üretimi, cumhuriyetin ilanından sonra yerli ve milli müteşebbis Nuri Şeker’in girişimiyle hayata geçmiştir. Bu öncü girişimi nedeniyle “Şeker” soyadını almıştır. 1850’lerde Uşak’ın Kalfa köyünde doğan Nuri Şeker, Avrupadan mektup zarfında getirttiği pancar tohumlarını köydeki çiftliklerine ektirerek pancar yetiştirmiştir. Ardından bu pancarları rendelemiş ve kaynatarak kirli şeker suyu elde etmiştir. Kimyasal işlemlerden sonra berrak şeker suyuna ulaşan Nuri Şeker, çöven özütü kullanarak bu sudan köpük helvasını üretmiştir.

Nuri Şeker, Uşak esnaf ve eşrafına ürettiği köpük helvasından ikram ederek pancardan şeker elde edebileceğine onları ikna etmiştir.

1923 yılında, Cumhuriyetin ilanından hemen sonra şirket kurmak amacıyla 50 kurucu ortaktan altı yüzer lira alarak, üç yüz bin lira sermayeyle Ankara'ya hareket eder. Atatürk'ün iznini aldıktan sonra, Uşak Terakki Ziraat T.A.Ş.'yi kurar. Şirketin hisselerini 2 liradan halka arz eder ve bu özelliğiyle Uşak Terakki Ziraat T.A.Ş. Cumhuriyet'in ilk çok ortaklı anonim şirketi olma özelliğine sahip olur.

Fabrikanın temeli 6 Kasım 1925'te atılır, yurt dışına makineler ısmarlanır. Ancak bu sermaye, girişimin başarıya ulaşması için yeterli değildir. Bu noktadan sonra da Sümerbank'a dönüşecek olan Türkiye Sanayi ve Maden Bankası'nın yüzde 30 katılımıyla girişimini sürdürür.

Nihayet, Uşak Şeker Fabrikası'nı 17 Aralık 1926'da işletmeye açar ve şeker üretimini başlatır. Bu fabrikayı aynı yıl Alpullu, 1934'te açılan Eskişehir fabrikaları izler.

Genç Cumhuriyet girişimcisi, Anadolu insanı Nuri Şeker'in çabasıyla temelleri atılan şeker sanayisi, Cumhuriyetin öncü sanayi dalı olur. Bununla kalmaz, dönem itibarıyla kendi kendine yeten bir ekonomi yaratmanın amacını yansıtır. Önemli bir ithalat kalemi olan şeker, ülke içinde üretilir. O günden bugüne gelindiğinde ise pancar üreticisi çiftçiler genelde kendi kaderlerine terk edilirken, fabrikalar da bir bir özelleştirilerek, yeni bir dönem başlamış olur. Büyük ve öncü girişimci Nuri Şeker! Ülkünü yüceltmek yerine, ne yazık ki şeker fabrikalarını sattık. Ruhun şad olsun...

28 Ağustos 2020

Uşak Şeker Fabrikası'nın inşaatından bir fotoğraf.

Kaynak: www.mehmetseker.com.tr

3

Şakir Zümre

Şakir Zümre: Savunma Sanayisinin Öncüsü

Şakir Zümre adını bugün kaç kişi hatırlar? Belli bir yaştan yukarı olanların aklına, evlerindeki kunt sobaların üzerindeki marka gelir. Şakir Zümre, soba üretiminden önce savunma sanayisi alanında üretim yapmış, öncü özel sektör temsilcilerinden birisidir.

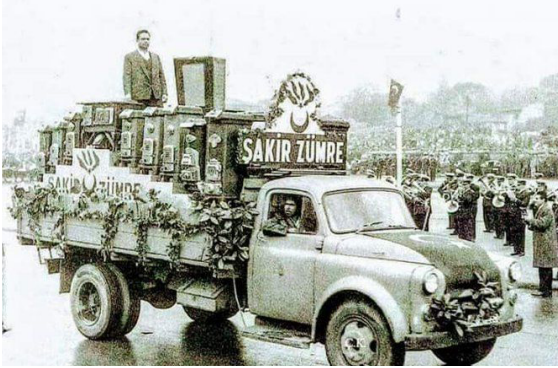
1885 yılında Bulgaristan'ın Varna kentinde dünyaya gelir. Varlıklı bir ailenin çocuğu olarak 1908'de Cenevre Hukuk Fakültesi'nden mezun olur. Jön Türk hareketinde yer alarak ilk siyasal girişimlerinde bulunur. Bulgaristan'ın Osmanlı egemenliğinden çıkmasından sonra, 1913-1919 döneminde Bulgar Parlamentosu'nda görev alır. Sofya'da askeri ateşe olan genç Osmanlı subayı Mustafa Kemal ile dostlukları bu dönemde başlar.

Şakir Zümre'yi daha sonra ulusal kurtuluş mücadelesi saflarında görürüz. Sanayici olarak ilk girişimi bu dönemde ortaya çıkar. Ürettiği soba borularına birer şapka geçirir, bu borular mevizlere yerleştirilerek düşman pusuya düşürülür. Cumhuriyetin kurulmasını iz-

leyen yıllarda, Şakir Zümre sanayiciliğini ilerletir. Haliç kıyısındaki Türk Sanayii Harbiye ve Madeniye Fabrikası ile Küçükköy'de Yapı ve Ateş Tuğla Fabrikası'nı kurar. Zümre, TSK'nın ihtiyaç duyduğu araç-gereci üretir. 2. Dünya Savaşı sırasında üretimi en üst düzeye çıkar. Hava ve deniz kuvvetlerine bomba üretir. Yunanistan, Mısır ve Polonya'ya ihracat yapar. Savaş sonrasında Zümre, fabrikasında tarım alet ve makinaları üretmeye başlar. Zümre, kendisinin geniş kitlelerce tanınmasına neden olan soba üretimi işine girer. İçi ateş tuğlalı dört köşe sobaları üretmeye başlar. Binlerce ev, "Şakir Zümre" markasını taşıyan sobalarla ısınır.

Şakir Zümre, 1966 yılında vefat eder. Kurumsallaşmasını sağlamadığı için, işletmesi kendisinden sonra üretime devam etmez ve kapanır. Böylece, bir dönem siyaset, savunma sanayisi ve ekonomi sahnesinde önemli roller üstlenmiş bir genç cumhuriyet girişimcisinin ismi tarih sahnesinde yerini alır.

4 Eylül 2020

Şakir Zümre sobaları taşınırken

4

Vehbi Koç, Koç Ticaret'in ofisinde, 1938.

Kaynak: vehbikoc.com.tr

Vehbi Koç: Cumhuriyetin İlk Kuşağı

Ulusal Kurtuluş Savaşı sürerken, 23 Nisan 1920'de TBMM'nin bu kentte açılmasıyla, 20 bin nüfuslu küçük bir Anadolu kasabası olan Ankara'nın yazgısı da değişir. Vehbi Koç, 1901 yılında dünyaya geldiği Ankara'da babasının yanında bakkallık, kösele ticareti ve hırdavatçılık yaparak küçük yaşta iş hayatına girer. 1917'de Koçzade Mustafa Rahmi unvanını taşıyan aile şirketini kurar, müteahhitliğe başlar. Ticari hayatta hızlı gelişme gösterir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ticaretin yanı sıra sanayiciliğe de adım atar. 1955'te traktör üretimine başlar, Ford şirketinin temsilciliğini alır. 1966'da Anadol otomobili üretimine başlar. 1966'da temeli atılan Tofaş fabrikasını 1971 yılında İtalyan ortaklarla hayata geçirir. Dayanıklı tüketimin gözde ürünü beyaz eşya üretimine Arçelik ile başlar. Ardından Beko devreye girer. Demir Döküm, Tat Konserve, Koç'un Türkiye ekonomisine kazandırdığı markalardır. Vehbi Koç, 1963 yılında Türkiye'nin ilk holdingi Koç Holding'i kurar.